

(آقای ملک الشعراء پیشنهاد قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه شد در فصل بیست و سوم اعتراض نیست فصل بیست چهارم مطرح است آقای ملک الشعراء اعتراض دارم

سردار معظم - يك اصلاح عبارتی را بنده می خواهم عرض کنم.

رئیس - بفرمائید

سردار معظم - در آنجا نوشته شده در حتی الا مکان مدت قلبی باید اصلاح بشود

آقای میرزاهاشم آشتیانی - کلمه در بعد از حتی الامکان باید باشد

رئیس - بلی باید نوشته شود حتی الامکان در مدت قلبی بعمل خواهد آمد.

ملک الشعراء - گمان می کنم با تکیه این فصل ممکن است يك اعتراض نسبت به تصدیق شدن این معاهده بشود مقصود بنده این بود که اگر نسبت باین فصل تکیه شود مثلا میبایستی در یازدهم رمضان این معاهده تصدیق شود زیرا سه ماه پس از نوشته شدن این معاهده مصادف با نیمه رمضان میشود در صورتیکه آنوقت در ایران کودتا پیش آمده و مجلس بتأخیر افتاده بود و تا کنون از آن سه ماه چندین ماه گذشته و مجلس تازه موفق شده است طرح این معاهده را بکند اعتراض بنده این بود و اگر لازم است در اینجا دقتی بشود که منجر بیک نگرانی نباشد بنده اهمیت باین قضیه نمی دهم اگر کمیسیون علمی در این فصل ندیده بنده هم عرض ندارم.

رئیس - (خطاب به آقای نصرت الدوله) کمیسیون در این باب چه می گوید؟

هخبر - بنده درست نمیتوانم در این باب اظهار عقیده کنم چون آقای ملک الشعراء از نقطه نظر خود ماده و خود عهد نامه اعتراض مستقیمی نفرمودند شاید ایرادی در طرز نوشته شدن این فصل و سهل انگاری در رعایت قوانین اساسی داشته باشند و این مسئله هم به مجرد آمدن عهدنامه به مجلس شورای ملی و تصویب شدن رفع میشود گذشته از این آقای ملک الشعراء را متذکر میکنم که اگر در جمله اول قید شده که معاهده باید در ظرف سه ماه تصدیق شود در جمله ثانی (میادله نسخه های عهدنامه در شهر طهران حتی الامکان در مدت قلبی بعمل خواهد آمد) خود تا اندازه این مسئله را اصلاح میکنم و گمان میکنم آن ایرادی را که ایشان فرمودند وارد بشود

رئیس - آقای سردار معظم خراسانی (اجازه نطق)

سردار معظم - بنده تصور میکنم بعضی مسائل اعتبار مشروط دارد نه مطلق یکی از آنها همین مطلبی است که الان مطرح بحث است اگر چه در فصل بیست و چهارم قیده نشده است که این مدت همان مدتی است که برای رسیدن عهدنامه بتصویب مجلس لازم است ولی چون ما میدانیم که در مملکت ما اعتبار عهدنامه اعتبار امتیاز است اعتبار قراردادها کلیه این مسائلی که در قانون اساسی مأمون بتصویب مجلس شده است اگر بامضای مجلس نرسد امضای

هیچ مأموری و هیچ زمامداری نمیتواند ناقض قانون اساسی باشد و قانون اساسی اعتبار خودش را دارد تقبل هر دولت و مأموری موقعی اعتبار دارد که آن تقبل با قانون اساسی موافقت کند و مادامی که آن تقبل با قانون اساسی موافقت نکند از درجه اعتبار ساقط است بنا بر این در آن موقعی که این عهدنامه نوشته شده موقعی بود که مجلس شورای ملی در شرف افتتاح بود وعده زیادی از نمایندگان در طهران حاضر بودند و دولت آن زمان که دستور العمل امضاء این عهدنامه را بمأمور خودش داد خیال میکرد که در ظرف ۲ هفته مجلس منعقد خواهد شد و در ظرف دو ماه که این عهدنامه مدارج قانونی خود را طی خواهد کرد دولت آنوقت اطلاع نداشت که دو تائی بیش خواهد آمد و کلاهی مجلس شورای ملی متفرق و محجوس و یا تبعید خواهند شد باین مناسبت سه ماه معین کرو تصور میکرد تا سه ماه بتصویب مجلس خواهد رسید آن ترتیبات که بیش آمد تا آخر در معاهده حاضر حاصل شد پس این مدت سه ماه الزامی ندارد زیرا اعتبار قطعی عهدنامه همانطور که قانون اساسی معین کرده منوط به تصویب مجلس شورای ملی است (جمعی گفتند صحیح است)

رئیس - پس نسبت به فصل بیست و چهارم کمیسیون اظهار رای نمیکند

هخبر - چرا کمیسیون با تمام این اظهارات که شد کاملاً موافق است لکن ارجاع به کمیسیون را لازم نمیداند و با این مذاکراتی که شد مخالفتی ندارد و کاملاً موافق است

ملک الشعراء - بنده هم موافقم

رئیس - اعتراض خودتان را مسترد می - دارید؟

ملک الشعراء - بلی

رئیس - یعنی به فصل بیست و پنجم و بیست و ششم اعتراضی نیست شور اول این عهدنامه ختم شد باید رای گرفته بشود که شور دوم بشود آقایانی که تصویب می کنند شور دوم بشود قیام فرمایند (تمام نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد جلسه آینده روز سه شنبه دو ساعت بغروب مانده دستور آن شور دوم در عهدنامه افغان و ایران خواهد بود مخالفی نیست؟ (اظهاری نشد)

مجلس سه ساعت از شب گذشته ختم شد

جلسه ۴۷

صورت مشروح مجلس یوم سه

شنبه ششم ربیع الثانی ۱۳۴۰ مطابق

چهاردهم قوس ۱۳۰۰

مجلس مقارن غروب در تحت ریاست آقای سردار معظم نایب رئیس تشکیل گردید صورت مجلس یوم شنبه یازدهم قوس را آقای تدین قرائت نمودند

نایب رئیس - در صورت مجلس اعتراضی نیست؟
محقق العلماء - بنده کتباً اجازه خواسته بودم در صورت مجلس بنده راجز و غائبین بدون اجازه نوشته اند.

نایب رئیس اصلاح میشود دیگر اعتراضی نیست؟ (اظهاری نشد)

نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد قبل از آنکه داخل دستور شویم چند فقره مطالب است که باید بعرض مجلس برسد یکی المگرافی است که از بوشهر رسیده و کمیسیون هریض قرائت آنرا در مجلس لازم دانسته است بعداً قرائت میشود

(آقای تدین بمضمون ذیل قرائت نمودند

مقام منبع ریاست وزراء عظام دامت شوکتة کبیه مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه کبیه جسریده فریده ایران . کبیه جسریده فریده طوفان تلگراف بشارت آمیز مسرت انگیز مبارک بندگان حضرت اشرف اعظم آقای قوام السلطنه رئیس الوزراء دامت شوکتة راجع بامتیاز فقط شمال توسط آقای مستشار الدوله حکمران بنادر واصل وزارت آن اسباب مسرت و امیدواری عمومی گردیده حقیقت این امتیاز خجسته که برای سعادت و استفاده عمومی مالیرانین برقرار گشته و کاشف از قوه فکرو وجود برای عام بین قوه مقننه و قوه مجریه است ما را به حیات سیاسی و زندگانی اقتصادی ایران امیدوار ساخت و یقین داریم که اولیای امور خودمان از نقطه نظر حفظ استقلال و آزادی مملکت در شرائط آن ملاحظه منافع اقتصادی و سیاسی ایران رعایت و از این منبع مهم ثروت مهم که در خور شأن خود صاحبان مملکت است منظور بنده و آن شروطنی که منافی منافع عمومی مملکت است اقرار فرموده اند از آنجا که اولیای امور مقننه

ضریه خودمان کمال اطمینان داریم امیدواریم همان طور که در متن تلگراف و غیره فرموده اند با داشتن جامعیتی وجدیت فکر اتحاد آمال و مرام عمومی این اقدام خدا پسند و موجب ازدیاد و موجب تکمیل آسایش عمومی شود در خاتمه تشکرات قلبیه خود را از این موفقیت شایان تقدیم اعضاء محترم مجلس مقدس و همیشه محترم دولت خاصه بندگان حضرت اشرف اعظم آقای رئیس الوزراء مدظله می نمایم و از خداوند متعال مسئلت داریم که ملت و دولت ما عظمت و اقتدار گردیده تا اینکه در تحت لوای مجاهدات حسنه اولیای امور بتوانیم اولین مقام سیاسی و اجتماعی خود را احراز نمایم

تدین - تقریباً چهارده یا نوزده امضاء هم دارد

نایب رئیس - نظر باینکه کمیسیون قوانین مالیه بواسطه فوت مرحوم معتضد الدوله يك نفر عضو کسر دارد آقایان باید پس از ختم جلسه بجای آن مرحوم يك نفر دیگری را انتخاب کنند و در آخر جلسه مستخرجین آراء منتخب خواهند شد دیگر آنکه مجلس شورای ملی کمیسیونی مرکب از شش نفر معین نموده بود که بضمیمه سه نفر پیشنهاد کنندگان برای تعیین طرز رسیدگی بعلیمات زمامداران دوره فترت مطالعاتی بنمایند اسامی آقایانی که انتخاب شده اند بعرض میرسد

آقایان سلطان العلماء - حاج شیخ اسدالله - صدر الاسلام - آقا شیخ محمد جواد - مساوات

فتح الدوله این شش نفر آفایان انتخاب شده اند که با ضمیمه شدن نه نفر پیشنهاد کنندگان باید وسائل عملی اجرایی پیشنهاد را تهیه نمایند

کمیسیون دیگری برای تجدید نظر در قانون انتخابات معین شد که اسامی منتخبین از این فراراست آفایان این يك سطر صحیح است مشیر الدوله - مدرس - ملك الشعراء - فهيم الملك - سردار معظم - خراسانی - آصف الممالک - امین الشریعه شیخ الاسلام اصفهانی - شیخ ابراهیم زنجانی در دستور امروز بعضی سؤالات که هست باید از آفایان وزراء بشود و نظر اینکه ماده ۴ نظامنامه داخلی اجازه می دهد که هم در ابتدای مجلس هم در پایان مجلس از وزراء سؤال بشود و آقای وزیر مالیه هم کاردارند درخواست کرده اند در ابتدای مجلس از ایشان سؤال بشود شاهزاده محمد هاشم میرزا از آقای وزیر مالیه راجع بجناب موسی خان سؤالی داشتید؟

محمد هاشم میرزا - بنده میخواستم بدانم در موقعی که موسی خان از اداره تجدید رفت بحساب او رسیدگی شده است یاخیر؟ و اینکه می گویند چهل و هشت هزار تومان اضافه بر بودجه که دولت منظور داشته است بخرج آورده صحیح است یاخیر؟ و اگر صحیح است در این باب چه اقدامی شده است

وزیر مالیه - در باب موسی خان در سال قبل در زمان کابینه آقای مشیر الدوله يك بودجه برای اداره تجدید معین شده بود ولی آمدن بودجه از طرف وزارت مالیه خیلی دیر بآن اداره ابلاغ شده و موسی خان مطابق بودجه قبل يك مخارجی کرده که مقرر کش همان بودجه سابق تجدید است و البته بحساب ادارات ثلاث رسیدگی خواهد شد اگر مخارجی که شده مطابق با بودجه قبل آن اداره بوده است البته باو اعتراض وارد نیست زیرا بودجه که تصویب شده دیر باو ابلاغ شده است و اگر آن مخارج زائده بعد از ابلاغ شدن بودجه باو بوده البته تعقیب خواهد شد

نایب رئیس - شاهزاده محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - البته در سؤال موضوع اعتراض در بین نیست سؤال برای دانستن مطلب است ولی جواب بنده داده نشد بنده عرض کردم که موسی خان دوسه ماه است از ریاست اداره تجدید منقضی شده است از طرف وزارت مالیه بحساب او رسیدگی شده است یاخیر؟ و قسمت دوم سؤال این بود که اگر اضافه بر بودجه خرج شده است معلوم است چقدر است؟ و تکلیفی برای او معین شده است یاخیر؟ و اگر معین شده است بفرمائید.

وزیر مالیه - اولاً موسی خان شخص صاحب جمعی نبود که بعد از عزل او بحساب او رسیدگی شود بکنفر رئیس اداره بوده و يك صورتی از ولایات یا از ادارات مرکزی برای او میفرستاده اند دفاتر معاسبات اداره حاضر است و ممکن است بآن دفاتر رسیدگی شود در باب بودجه هم قبل از اینکه موسی خان به آذربایجان برود بنده از خود او تحقیق کردم و پس از رفتن به آذربایجان هم مجدداً سؤال کردم از جوابی که نوشته است معلوم می شود که در زمان

کابینه آقای مشیر الدوله يك بودجه برای اداره تجدید معین شده که از بودجه سابق کمتر بوده ولی آن بودجه را وزارت مالیه با ادارات ثلاث خیلی دیر ابلاغ کرده و تا زمانی که بودجه جدید ابلاغ نشده مدرک ادارات ثلاث همان بودجه قدیم بوده و بعد از اینکه بودجه جدید ابلاغ شد مطابق همان بودجه رفتار شده است البته اگر بحسابات هم رجوع و دقتی بشود معلوم خواهد شد که مطابق بودجه قدیم که در زمان کابینه آقای وثوق الدوله یعنی قبل از کابینه آقای مشیر الدوله نوشته شده خرج کرده یاخیر و اگر مطابق آن بودجه خرج شده باشد اعتراض باو وارد نیست.

نایب رئیس - شورئانی در عهدنامه بین ایران و افغانستان هم جزو دستور است

وزیر مالیه - اگر اجازه میفرمائید بنده چون میخواهم مرخص شوم آقای عز الملك را بسمت معاونت وزارت مالیه معرفی می کنم

نایب رئیس - بسیار خوب داخل در شور ثانی عهدنامه می شویم در فصل اول اعتراضی نیست؟ (اظهاری نشد)

نایب رئیس - در فصل دوم اعتراضی هست؟ (اظهاری نشد)

نایب رئیس - در فصل سوم چطور؟ آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - ممکن است این فصول خوانده شود

نایب رئیس - خیر زیرا طبع و توزیع شده است که آفایان نمایندگان قبلاً ملاحظه بفرمائید در فصل سوم اعتراضی نیست؟ (اظهاری نشد) در فصل چهارم ایرادی هست؟ (ایرادی نشد) در فصل پنجم معترضی نیست؟ (گفتند خیر) در فصل ششم مخالفی نیست؟ (جوابی داده نشد) در فصل هفتم چطور؟ (اظهاری نشد) در فصل هشتم و نهم ایرادی نیست؟ (بعضی گفتند خیر) در فصل دهم و یازدهم و دوازدهم مخالفی هست؟ (مخالفتی نشد) در فصل اول الحاقیه اعتراضی هست؟ (اعتراضی نبود) در فصل دوم چطور (اظهاری نشد) شور در کلیات عهدنامه ایران و افغانستان است نسبت بکلیات مخالفی نیست؟ آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - چون بنده در این دوره چهارم تقنینیه شرافت نمایندگی ملت را دارا شده ام اولاً خواستم از این موقعیتی که مجلس شورای ملی تحصیل نموده و بتمام دنیا ثابت کرده است ملت ایران ملت صلح طلبی است و دست صلح دوستی را بطرف تمام ملل دنیا دراز می کند تشکر نمایم و بنده مخصوصاً از این موقعیت مجلس شورای ملی خیلی افتخار دارم و تا این تا از دیر زمانی است که ملت ایران از طرف شرق ایران که افغانستان باشد نگران و آرزومند بود هر چه زودتر آندولت اسلامی در این مملکت دارای ببق بشود و استقلال کامل خود را دارا باشد و دست برادری و نژادی و هم کیشی و همزبانی به یکدیگر بدهند اینست که بنده با کمال امیدواری از این سعادت که ملت و دولت ایران

تحصیل نموده و باعث شده است که نماینده محترم افغانستان بایران آمده و آن روابط حسنه که دیر زمانی بود مابین این دو دولت اسلامی قطع شده بود تجدید شده است کمال مسرت را دارم و خواستم این مسئله را که برای ملت ایران بهترین سعادت و کامیابی است عرض کرده باشم.

نایب رئیس - بایدرای بگیریم در معاهده منعقد شده مابین ایران و افغانستان ماده واحده پیشنهادی دولت خوانده می شود و بآن ماده رأی می گیریم آقای تدین بهضون ذیل قرائت نمودند

ماده واحده - مجلس شورای ملی بدولت اجازه می دهد که عهدنامه مودت و تجارت منعقد بین دولتین ایران و افغانستان را که مشتمل بر دوازده فصل و دو فصل الحاقیه است و ضمیمه به آن قانون است مبادله نماید

نایب رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه) **حاج شیخ اسدالله** - بنده نسبت باین ماده چون در ضمن آن نوشته شده است معاهده تجارتي مخالفم که معاهده نیست فقط معاهده سیاسی است دیگر معاهده تجارتي نداشتم

نایب رئیس - دو معاهده نیست فقط يك معاهده است و در این معاهده مسائل راجع بسیاست و تجارت هر دو در نظر گرفته شده لذا این قبیل معاهدات مشهور شده است معاهده تجارتي و سیاسی

آقای آقا شیخ محمد جواد (اجازه)

آقا شیخ محمد جواد - این عهدنامه قرارداد تجارتي نیست و بمناسبت اینکه در فصل هشتم می گویند برای استحکام مناسبات و دادیه و روابط تجارتي طرفین متعاهدین الی آخر ۰۰۰۰۰ باید قرارداد تجارتي بعد از این نوشته شود و بمجلس شورای ملی پیشنهاد شود

مخبر - بنده این ایراد را تصور نمی کنم وارد باشد برای اینکه مبنای قرارداد تجارتي همین عهدنامه است منتهی قراردادی که اصول و ترتیبات آنرا تعیین می کند بعد بتصویب خواهد رسید باین ملاحظه میتوان این عهدنامه را عهدنامه تجارتي و سیاسی هر دو خوانده و اشکالی هم ندارد.

نایب رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - تصور می کنم اینجا اشتباه شده باشد و لفظ تجارتي باید برداشته شود زیرا در ضمن معاهده سیاسی بدولت اجازه داده شده است که يك معاهده تجارتي هم بسته شود در حالیکه قرارداد تجارتي باید بمجلس بیاید و مجلس باید آنرا مثل همین معاهده سیاسی تصویب بکند و این معاهده بهیچوجه معاهده تجارتي نیست فقط يك معاهده سیاسی است که در ضمن آن اشاره بمعاهده تجارتي هم شده است که باید بعد بمجلس بیاید ولی در این ماده تصریح شده است که دولت مجاز است معاهده سیاسی و تجارتي را امضاء کند و امصلاً معاهده تجارتي ندیده ایم و اگر هست باید بمجلس بیاید این است که لفظ تجارتي در اینجا

زیاد است و باید بر داشته شود .

معاون وزارت امور خارجه - همانطور که مخبر محترم کمیسیون خارجه اظهار داشتند در ماده هفتم این عهدنامه اشاره بسائل تجارتي شده است بملاوه باید عرض کنم که این يك اصطلاحی است که عهدنامه هائی که ما با سایر دول بسته ایم می گویند عهدنامه مودت و تجارت ولی البته ترتیبات و قرارداد تجارتي در عهدنامه دیگر معین خواهد شد ولی اساس روابط تجارتي بموجب این عهدنامه معین شده است و این مناسبت میگویند عهدنامه مودت و تجارت

نایب رئیس - شاهزاده محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - بنده موافقم

رئیس آقای جلیل الملك اجازه

جلیل الملك - در عنوان این عهد نامه نوشته شده است عهدنامه مودت بین ایران و افغانستان (ساکت شده و جلوس نمودند)

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده موافقم

رئیس - آقای مشیرالدوله

مشیرالدوله - برای اینکه رفع تردید شود خوب است نوشته شود عهدنامه منقده بین ایران و افغانستان و لفظ مودت و تجارت هر دو برداشته شود در این صورت گمان میکنم دیگر اختلافی باقی نماند (بعضی تصدیق نمودند)

نایب رئیس - دولت قبول میکند ؟

معاون وزارت امور خارجه - بلی

نایب رئیس - پس در این صورت باین طریق اصلاح و ثانیاً قرائت میشود .

آقای تدین (اجازه)

تدین - بنده باین پیشنهادی که آقای مشیر الدوله فرمودند مخالفم زیرا عهدنامه هائی که بین دو دولت منعقد می شود هر کدام موسوم به يك اسمی مخصوصی است بطور مطلق نمیشود باید ذکر شود که این عهد نامه چه عهد نامه است . سیاسی است . تجارتي است . توافقی است . تعرضی است . بطور قطعی نمیشود نوشت .

نایب رئیس - آقای مشیرالدوله

مشیرالدوله - از مضمون عهد نامه می شود استنباط نمود چه عهد نامه است و بنده این پیشنهاد را کردم که اختلافی در مجلس نباشد و اهمیتی هم ندارد چه این اسم را بگذاریم و چه نگذاریم باید بمواد آن رفتار شود .

نایب رئیس - آیا دولت موافقت خواهد کرد که تاریخ انعقاد عهد نامه نوشته شود ؟

معاون وزارت امور خارجه - بلی دولت موافق است .

نایب رئیس - تاریخ اضافه میشود و بکمرنگ دیگر قرائت میشود .

بمضمون ذیل قرائت شد

ماده واحده - مجلس شورای ملی بدولت اجازه

می دهد که عهدنامه مورخه پانزدهم شوال ۱۳۳۹

منعقد بین دولتین علیتین ایران و افغانستان را که مشتمل بر دوازده فصل و دو فصل الحاقی است و ضمیمه باین قانون است مبادله نماید .

نایب رئیس - آقایانی که این ماده را بترتیبی که خوانده شد تصویب می نمایند قیام نمایند . . .

(آقایان نمایندگان قریب با اتفاق قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد پیشنهادی از طرف يك عده ای از آقایان نمایندگان شده است قرائت میشود

(آقای تدین بمضمون ذیل قرائت نمودند)

نظر بلزوم شرکت اهالی هر محلی در زندگانی اجتماعی بنا بر اصل نوم قانون اساسی که بنصه تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی را در ایالات و ولایات تصریح نموده است لهذا پیشنهاد میشود که کمیسیونی مرکب از نفر برای تجدید نظر در قانون انجمن های ایالتی و ولایتی از طرف مجلس شورای ملی انتخاب شده که نظریات خود را پس از مطالعه در باب اصلاحات آن آن قانون بمجلس شورای ملی تقدیم و پس از تصویب با سرع وقت بموقع اجراء گذاشته شود

نایب رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - یکی از مواد پروگرام هیئت دولت این بود که دولت بنظامنامه انجمن های ایالتی و ولایتی نظر کند و این حق بود که مجلس در پروگرام هیئت دولت به دولت داد و باید ترتیب این مسئله را از دولت بخواهد نه اینکه خود مجلس اینکار را بکند این يك چیزی است که دولت باید بمجلس پیشنهاد کند و بتمام عمل بیاید .

نایب رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه نطق)

حاج شیخ اسدالله - بنده چون این پیشنهاد را امضاء کردم لازم میدانم نظریات خودم را عرض کنم و بآن فرمایش هم که آقای آقا سید یعقوب فرمودند در پروگرام خودش این مطلب را پیش بینی کرده است منافی نیست . در این که قانون انجمن های ایالتی و ولایتی محتاج باصلاح است حرفی نیست و قانون انجمن های ایالتی و ولایتی راجع به اختیاراتی که انجمنها دارند و همچنین راجع بوضعیت انجمنها شاید محتاج بیک اصلاحاتی باشد زیرا در موقعی که قانون انجمن های ایالتی و ولایتی تصویب شد شاید باوضعیت امروزه منافی باشد شاید هم مجلس تصدیق کند که بالاخره همان قانونی که مجلس سابق وضع کرده بموقع اجراء گذاشته شود ولی در هر صورت برای عملی شدن این نظامنامه باید بمجلس بیاید و مجلس نظریاتی در آن بکند و مقتضیات امروزه را بسنجد و پس از آنکه مجلس نظریات خود را معلوم کرد آن قوانین را بدولت پیشنهاد کند و بموقع اجراء بگذارند پس خوب است مجلس موافقت کند يك کمیسیونی تشکیل شود و آن کمیسیون در قانون انجمن های ایالتی و ولایتی نظریاتی بکند و اصلاحاتی که لازم دارد بمجلس پیشنهاد نماید

تأسیس از اصلاح آنوقت انجمن های ایالتی و ولایتی تشکیل شود والا بدون اصلاح آن قانون شاید يك اشکالاتی فراهم بشود زیرا قوانین آن روزی شاید منافی با مقتضیات امروزه باشند این است که بنده این پیشنهاد را امضاء کردم

نایب رئیس - آقایان فهمیم الملك . (اجازه)

فهمیم الملك - موافقم .

نایب رئیس - آقای تدین موافقت یا مخالف ؟

تدین - موافقم .

نایب رئیس - آقای مستشار السلطنه

مستشار السلطنه - بنده موافقم بعد از يك مخالف اظهار عقیده خواهم کرد .

نایب رئیس - آقای محمد هاشم میرزا .

محمد هاشم میرزا - موافقم و استدعا دارم مجدداً قرائت شود .

نایب رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه نطق)

آقا سید یعقوب - اگر اینطور رفتار شود لازم نیست يك کمیسیون مخصوصی از مجلس تعیین شود پس کمیسیون داخله چه کار دارد ؟ یکی از کارهای کمیسیون داخله همین است اگر لازم باشد باید بکمیسیون داخله برود و کمیسیون داخله در آن نظر کند خوب است دولت هم خود را حاضر کند که آن قانون به کمیسیون داخله مراجعه شود و در آنجا رسیدگی کنند .

نایب رئیس - آقای فهمیم الملك . (اجازه نطق)

فهمیم الملك - آقای آقا سید یعقوب فراموش فرموده اند که در پروگرام هیئت دولت راجع بقانون انجمن های ایالتی و ولایتی چیزی نبود فقط راجع به انجمن های بلدی بود در ضمن مذاکرات در ابتداء آقای تدین و در انتها بنده یاد آور شدیم که تجدید نظر در قانون انجمن های ایالتی و ولایتی هم برای مشارکت دادن افراد اهالی در حکومت ملی خیلی لازم است آقای آقا سید یعقوب هم با اصل مطلب مغالفتی ندارند فقط حرفشان این است که کمیسیون مخصوص معین بشود یا در کمیسیون داخله مذاکره شود یا اینکه هیئت دولت تهیه کند در هر صورت با اصل مسئله مغالفتی ندارند بملاوه در مسائل دیگر هم از قبیل ترتیب بودجه و معارج و قوانین راجع بمالیه و غیره بر حسب پیشنهاد آقایان ما رأی دادیم که مجلس در این امور با هیئت دولت مساعدت کند مثلاً کمیسیونی را که مجلس رأی داده و تصویب کرد که برای تهیه بودجه با دولت کمک کنند ممکن بود بگوئیم صبر کنید تا دولت خودش بودجه را تهیه کند و بمجلس بیاید و هم بطور قانون انجمن های ایالتی و ولایتی بطوریکه پیشنهاد شده لازم است یا کمیسیون داخله یا کمیسیون دیگری مشغول این کار شود و بعقیده بنده اگر يك کمیسیون مخصوص که کار غیر از این نداشته باشد بتواند این قانون را زودتر حاضر کند تعیین شود بهتر است که تا کمیسیون دیگری که مشغول تجدید نظر در قانون انتخابات است

عاملش را تمام کند این قانون هم حاضر باشد و این دو مسئله مهم که عملاً مربوط بیکدیگر است بیکدیگر تهبه شود و البته هر کمیسیونی بخواهد این کار را بکند با استحضار هیئت دولت خواهد بود و البته بهیئت دولت اطلاع میدهند و دولت نماینده میفرستد و این کار زودتر انجام داده میشود بنابراین باید اظهار عقیده و تشکر کنار گذاشت و سعی کرد از يك راه عملی تری زودتر بمقدم رسید زیرا اگر ما بخواهیم مدتی صبر کنیم تا هیئت دولت در این قانون تجدید نظر کند و بعد لایحه خود را بمجلس بیاورد آنوقت بکمیسیون های مربوطه رجوع شود يك مدت زیادی هم بکمیسیون مشغول باشد جز اینکه کار عقب خواهد افتاد نتیجه دیگری نخواهد داشت درجالتاً کار هم در مجلس کمتر است و ممکن است يك کمیسیونی معین شود و با حضور نمایند دولت رسیدگی شود

نایب رئیس آقای مشیرالدوله اجازه

مشیرالدوله - در اینکه تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی لازم است حرفی نیست و همچنین در اینکه باید در قانون مطالباتی بشود هیچ جای حرف نیست ولی بنده اساساً کمال مخالفت را دارم که این کار راجع بمجلس نیست باید هیئت دولت مقتضیات را در نظر گرفته و در قانون تجدید نظر کنند و بمجلس پیشنهاد کنند و علت اینکه گفته میشود دولت باید پیشنهاد کند این است که اغلب لواحق باید بمقتضیات وقت از طرف دولت پیشنهاد شود مجلس باید در آن لواحق مذاقه لازم نماید اما اینکه گفته شد ما راجع به بودجه این کار را کردیم بودجه يك اهمیت دیگری داشت بودجه از خصایص مجلس است و خواستم با دولت همراهی کنم ولی در همانوقت هم گفته شد مجلس بصرف نظریات خودش بودجه را تهیه کند قرار شد با دولت همراهی بکنند که زودتر بودجه ها بمجلس بیایند این است که بنده اساساً مخالف این مسئله هستم که چون در بودجه این کار را کردیم فردا در سایر مطالب هم این کار را بکنیم و اینکه میگویند ما در مجلس کار نداریم اینطور نیست خیلی کار داریم نظامنامه انتخابات و نظامنامه داخلی مجلس هر يك کار مهمی است بر فرض هم که کار نداشته باشیم نباید از حدود وظایف خود خارج شویم

مستشار السلطنه - بنده چون در کمیسیون عرایض هستم میخواهم عرض کنم که اغلب کمیسیون عرایض مواجه میشود با يك رشته شکایاتی

نایب رئیس - با این پیشنهاد موافقت هست یا مخالف

مستشار السلطنه - با نظریات آقای آقا سید یعقوب مخالفم

قائبل رئیس - با پیشنهاد موافقت؟

مستشار السلطنه - بلی البته بمجلس شورای ملی وظیفه اولیه اش اینست که در ایالات و ولایات از تمدنی مأمورین دولت جلوگیری کند که اگر زیاد روی آنها موقوف نمیشود تا يك اندازه تخفیف پیدا کند باین وسیله انجام نخواهد گرفت مگر به

تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی و در آن قسمت که در آن قسمت که آقای مشیرالدوله فرمودند البته بهتر و جامع تر خواهد بود که دولت نظریات خود را تهیه که بمجلس شورای ملی تقدیم شود و در کمیسیون مذاقه شده و بعد بمعرض مجلس شورای ملی رسیده تصویب شود

نایب رئیس - نظر باینکه مقتضی بود بدو پیشنهاد خوانده شود و مذاکره در اطراف این پیشنهاد در جلسه بعد شد و بملاوه يك پیشنهادی هم از طرف آقای طباطبائی رسیده است و آن قرائت خواهد شد لهذا اگر مجلس شورای ملی موافقت کند و مذاکراتی بدوی این پیشنهاد را ختم کنیم و این دو پیشنهاد طبع و توزیع شود تا مطالعات عمیق تری در اطراف او شده جزو دستور بشود بهتر خواهد بود فعلاً پیشنهاد آقای طباطبائی که این پیشنهاد را تکمیل میکند قرائت میشود و بعد هر دو طبع و توزیع می شود

(بمضمون ذیل قرائت شد)

بند پیشنهاد می کنم تجدید نظر در مواد قانون بدیهه را هم علاوه بر این پیشنهاد نمایند که کمیسیون راجع به دو فقره قانون داخله مطالعات شود و در این موقع صلاح با اجرای قانون بدیهه نیز بقدر قانون انجمن های ایالتی و ولایتی مهم و لازم است

نایب رئیس - هر دو فقره طبع و توزیع خواهد شد که آقایان مطالعه فرمایند آقای رکن الملك ستوالی از آقای وزیر عدلیه راجع بتأخیر تقدیم لواحق قانونی بمجلس دارند آیا آقای وزیر عدلیه برای جواب حاضرند ؟

وزیر عدلیه بلی بفرمائید

رکن الدوله - بنده دو سؤال از آقای وزیر عدلیه دارم یکی راجع بلواحق قانونی است چون قریب دو ماه است کمیسیونی در عدلیه تعیین شده و در ظرف مدت هنوز يك لایحه قانونی از طرف وزارت عدلیه اعظم بمجلس تقدیم نشده این بود که سؤال می کنم آیا قوانین فعلی را کافی میدانند یا اینکه علت دیگری دارد سوال دیگر بنده راجع بششکایات ادارات است

نایب رئیس - خوب است سؤال هارا تفکیک بفرمائید

رکن الملك - این سؤال را نوشته بودم چون جوابی نوشته بودند و نمیخواستم سؤال کنم همین قدر خواستم مذاکره شده باشد

نایب رئیس - پس خوب است بهمان جواب سؤال ارا کتفا بفرمائید

وزیر عدلیه - کمیسیون وزارت عدلیه مشغول تهیه قوانین است که لواحق آنرا تهیه کرده بمجلس شورای ملی تقدیم کنند جالتاً يك قسمت از قانون جزائی که ناقص بوده و راجع به تشکیل هیئت منصفه حاضر است تقدیم بمجلس شورای ملی میشود (به آقای نایب رئیس تسلیم نمودند)

نایب رئیس - بکمیسیون عدلیه رجوع می شود آقای حاج شیخ اسدالله هم سؤالی راجع به تشکیل تبت استاندارد برای جواب حاضر هستید یا خیر ؟

وزیر عدلیه - بمند جواب عرض خواهد شد

نایب رئیس - آقای نصرت الدوله سؤالی از آقای وزیر امور خارجه راجع بمسافرت اسلامبول دارند چرن از طرف آقای وزیر اطلاع داده شده است که برای جواب دادن حاضر هستند میتواند سؤال خودشانرا بفرمائید

نصرت الدوله - مدتی است که يك اخبار خیلی فضیلت آمیزی نسبت بمسافرت اسلامبول در طهران منتشر شده من میخواهم ببینم هائی دا که شنیده اینچنانکه کار کنم برای اینکه حقیقتاً اگر این اخبار صحیح باشد کافی است که کلیه مأمورین و بکلیه اشخاصی که مسئولیت تعیین مأمورین را دارند بنیک صدمه و ولطمه فوق العاده وارد آورده بمیدرمی خواهم از آقای وزیر امور خارجه که البته این انتشارات را همانطور که بنده شنیده ام ایشان هم شنیده اند سؤال کنم که در این مدت چه اقدامی فرموده اند بملاوه بر این انتشارات شنیده میشود نسبت به بعضی اشخاصی که داخل در آن کارها بودند قدر دانسی هم شده و مجدداً به آنها کار رجوع کردند میخواهم ببینم اینهم صحت دارد یا خیر ؟

معاون وزارت امور خارجه - بنده با کمال تأسف باید عرض کنم اطلاعاتیکه بسؤال کننده محترم رسیده است بوزارت امور خارجه هم رسیده است

جلیل الملك - بلندتر بفرمائید

معاون وزارت امور خارجه - چون سینه ام درد میکند باینجهت نمیتوانم بلندتر عرض کنم متأسفانه قریب دو ماه است که این اخبار متوالیاً بوزارت امور خارجه رسیده است و بواسطه بی ترتیبی نیست و تأخیر حصول راپورتهای لازمه وزارت امور خارجه نمیتوانست تصمیمی اتخاذ کند فعلاً چند روز است راپورتهائی راجع باین مطلب رسیده است و هیئتی از وزارتخانه برای مطالعه راپورتهای تعیین تقصیر اشخاصی که در داخل در اینگونه امور داشته اند تهیه شده که رسیدگی نمایند و مطابق تقصیر آنها مجازاتشان معلوم شود برای استحضار خاطر حضرت والا عرض میکنم نماینده و مأمورین جدیدی هم برای اسلامبول تعیین شده اند و عنقریب حر کت خواهند کرد

نایب رئیس - نظر باینکه درد ستور کار دیگری نداریم آقای شیخ الاسلام فرمایشی داشتید

شیخ الاسلام - راپورتی که از کمیسیون عرایض در جلسه قبل رسیده بود فقط يك نظری کمیسیون عرایض راجع به ایالات و ولایات داشت و خود حضرت عالی هم تقاضا فرمودید که طبع و توزیع شده در این جلسه تحت شور در آید همانطور مانده و حال آنکه بنظر بنده خیلی مهم بود و باید يك فکری برای این مردم بچاره کرد

نایب رئیس - در اینکه بنده شخصاً جزو دستور نگذاختم نخواستم از اهمیت راپورت کمیسیون عرایض

دوره چهارم

کاسته باشم بنده فقط تقاضائی که کردم و مجلس قبول کرد این بود که طبع شده و جزو دستور یکی از روز های بعد بشود با اینحال اگر مجلس شورای ملی بنا حاضر عالی موافقت میکند که امروز جزو دستور گذاشته شود بنده مجبور باطاعت مجلس شورای ملی خواهم بود ولی بهتر این است جزو دستور یکی از جلسات بعد گذاشته شود

مجلسهاشم میرزا - بمقیده من بماند برای جلسه بعد تا کاملاً مطالعه کنیم

نایب رئیس - دو نفر مستخرج برای آراء انتخاب یک نفر عضو کمیسیون قوانین عالی باید تعیین کنیم و چون امشب زود تر مجلس را ختم می کنیم استدعاء می کنم اولاً آقایان یک نفر را تعیین کنند و ثانیاً دو کمیسیونی که برای تجدیدنظر در قانون انتخابات و تعیین طرز رسیدگی بعملیات زمامداران دوره فترت تعیین شده اند اگر ممکن است منعقد بشود هیئت رئیسه در موقع جلسات خودشانرا تعیین فرمایند

(آقای سهام السلطان استقراعی)
نموده و آقایان حائری زاده و سردار معظم کردستانی بحکم قرعه تعیین شدند

سردار معظم کردستانی - استدعاء میکنم عرض بنده کس دیگر را تعیین فرمائید . . .

نایب رئیس - بحکم قرعه است نمیشود نظر باینکه هنوز کارهایی تهیه نشده که جزو دستور گذاشته شود اگر مخالفی نباشد عرض پنجشنبه جلسه را بروزشنبه دو ساعت بغروب معقول کنیم و شاید آنوقت هم بعضی کارها تهیه شود و جزو دستور گذاشته شود فعلاً جلسه ختم میشود

(مجلس یکساعت از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۴۸

صورت مشروح مجلس یوم پنج

شنبه (۲۳) قوس مطابق (۱۵)

ربیع الثانی ۱۳۴۰

مجلس تقریباً یکساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید (صورت مجلس یوم ۳ شنبه چهاردهم قوس را آقای تدین قرائت نمودند)

رئیس - نسبت بصورت مجلس اعتراضی هست (گفتند خیر)

رئیس - صورت مجلس تصویب شده دستور امروز شور دوم از عهدنامه دولتین ایران و روس است ولی قبلاً بعضی مطالب هست که باید بعرض آقایان نمایندگان برسد پنج شش فقره تلگرافات از ولایات رسیده است دایر بر تشکر از اعطای امتیاز معادن نفت و گمان می کنم خواندن تمام تلگرافات در مجلس لزومی نداشته باشد (گفتند صحیح است) در اطاق تنفس می گذارند که باطلاع آقایان برسد . آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده میخواستم عرض کنم چون این مسئله کلیه حاکی از علاقمندی عموم ملت ایران نسبت باین اقسامی است که دولت و مجلس شورای ملی کرده اند اگر مجلس اجازه بدهد اسم